

ΤΟΠΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1980 είχε αρχίσει να εκδηλώνεται η διάθεση από τους Οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης αλλά και από άλλους φορείς τοπικής εξουσίας, να οργανώνουν συνέδρια με θέματα που άπτονται της τοπικής ιστορίας σ' όλες τις όψεις της (οικονομία, πολιτισμός, αρχιτεκτονική, λογοτεχνία)¹.

Η διάθεση αυτή ογκώθηκε τα τελευταία χρόνια, σε σημείο που να αποτελεί συχνό φαινόμενο η ανακοίνωση διοργάνωσης τοπικών συνεδρίων, καθώς και η έκδοση καλαίσθητων τόμων με τα πρακτικά του συνεδρίου. Μάλιστα, μπορούμε να πούμε ότι αυτή η κινητικότητα προκάλεσε, πολλές φορές, και δυσμενή σχόλια στις τοπικές κοινωνίες, που θεώρησαν τα συνέδρια ως περιττή ενέργεια, σε περιόδους ιδίως δυσμενών οικονομικών συγκυριών, η οποία εντάσσεται στο πλέγμα των δημοσίων σχέσεων της τοπικής εξουσίας και δεν αποτελούσε προσφορά στην τοπική κοινωνία.

Ανάλογες απόψεις, ωστόσο, διατυπώνονται γενικότερα για όσα αφορούν τις πολιτιστικές δραστηριότητες. Είναι βέβαιο, όμως, ότι η μεγάλη πλειονότητα της τοπικής κοινωνίας πείθεται στο τέλος, αφού σε τελική ανάλυση τα τοπικά συνέδρια τροφοδοτούν και καλύπτουν τις δικές της ψυχολογικές και άλλες ανάγκες. Συμβάλλουν στη διαμόρφωση της τοπικής ταυτότητας, ενισχύουν την αίσθηση του ανήκειν που είναι ζωτικής σημασίας για το σύγχρονο άνθρωπο. Η διάσταση αυτή, εξάλλου, θα διαφανεί από τα όσα θα εκθεθούν στη συνέχεια.

Χρήσιμο θα ήταν βεβαίως να ξεκινήσουμε από τις δυο βασικές έννοιες του τίτλου της παρούσας ανακοίνωσης. Από τη μια μεριά η τοπική ιστορία και από την άλλη η τοπική κοινωνία. Δεν είναι δυο έννοιες που επινοήθηκαν από τον ομιλούντα, ούτε ανακαλύφθηκαν πρόσφατα. Υπήρχαν και αποτελούσαν τις όψεις του ίδιου νομίσματος για πάρα πολλούς αιώνες, ώσπου εξωτερικοί παράγοντες φρόντισαν να δημιουργήσουν ρήγματα στη σχέση αυτή. Στις κοινωνίες τις πρωτόγονες η τοπική κοινωνία βιώνει την τοπική της ιστορία, που αποτελεί παράγοντα αυτορρύθμισης για αυτήν. Όλες οι όψεις της τοπικής κοινωνίας² αποτελούν άμεση σχεδόν αντανάκλαση της

1. Γράφει ο δήμαρχος Πρέβεζας, προλογίζοντας τα πρακτικά τοπικού συνεδρίου: «Μια σημαντική στιγμή για την πνευματική ζωή της πόλης μας ήταν το Συμπόσιο Ιστορίας». Βλ. Ν. Γιαννούλης, «Προλογικό Σημείωμα», στο βιβλίο: *Πρακτικά Α΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου «Η ιστορία της Πρέβεζας»*, εκδ. Δήμου Πρέβεζας, Πρέβεζα 1993.

2. «Στις προγενέστερες αυτές κοινωνίες —μέχρι και τις πρωτοϊστορικές— όλα τα φαινόμενα που συνιστούν την καθαυτό κοινωνική πραγματικότητα βρίσκονται συνυφασμένα μεταξύ

τοπικής ιστορίας. Η οικονομική οργάνωση, τα συστήματα συγγένειας και η οικογενειακή δομή, η σχέση με το περιβάλλον, η τεχνολογία, το δίκαιο, η εκπαίδευση, οι τελετουργίες κληροδοτούνται από τους προγόνους στους απογόνους, χωρίς να παρεμβαίνουν άλλοι παράγοντες ιστορικής γνώσης και διαμόρφωσης αντιλήψεων και νοοτροπιών.

Το ίδιο συνέβη περίπου και στη χώρα μας ως την απελευθέρωσή της από τους Τούρκους. Η τοπική κοινωνία ήταν η κοινότητα³ με την αυτοοργάνωση της σ' όλα τα επίπεδα. Η σύσταση νεοελληνικού κράτους και η λειτουργία εκπαιδευτικού συστήματος⁴ αποτέλεσαν την αφετηρία για την παρεμβολή εξωγενών στοιχείων στη συγκρότηση της ταυτότητας της τοπικής κοινωνίας. Η τοπική ιστορία δε συνέπιπτε απολύτως με την τοπική κοινωνία, η οποία τροφοδοτούνταν με πιο τακτικούς ρυθμούς με αγαθά και ιδέες από τα αστικά κέντρα⁵, τα οποία συνέβαλαν στη διαμόρφωση των δυο πόλων⁶.

Η σύμπτωση αυτών των δύο εννοιών διήρκεσε για τη Μακεδονία ως τις αρχές του αιώνα μας, για τη Νιγηρία ως το 1913, οπότε απελευθερώθηκε και συνδέθηκε με το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα του ανεξάρτητου ελληνικού κράτους. Η κατάσταση δεν άλλαξε όμως πολύ ως τα μέσα σχεδόν της δεκαετίας του 1960. Σ' αυτό συντέλεσε η ιδιόμορφη κοινωνικοοικονομική κατάσταση της χώρας μας με τη γεωγραφική απομόνωση⁷, την οικονομική καχεξία της υπαίθρου, τη δυσκολία επικοινωνίας και συγκοινωνίας, με το υψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού. Για την περιοχή της Ανατολικής Μακεδονίας πρέ-

τους. Σ' αυτά τα «ολικά» κοινωνικά φαινόμενα —όπως προτείνουμε να ονομάζονται— εκφράζονται ταυτόχρονα και μονομιάς κάθε είδους θεσμοί: θρησκευτικοί, νομικοί, ηθικοί». Βλ. Μαρσέλ Μως, *Το δώρο. Μορφές και λειτουργίες της ανταλλαγής*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1979, σσ. 68-69. Ακόμη, Bronislaw Malinowski, *Argonauts of the Western Pacific*. Routledge, London 1922. Edmund Leach, *Social Anthropology*. Fontana Paperbacks, Glasgow 1982. George Balandier, *Πολιτική ανθρωπολογία*, εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1971.

3. «Την εποχή της ακμής του παραδοσιακού πολιτισμού η κάθε κοινότητα αποτελούσε ένα ιδιόμορφο, ομοιογενές και ως ένα σημείο αυτοδύναμο και αυτόνομο σύνολο πολιτισμού, ένα κύκλο ζωής που αγκάλιαζε τον άνθρωπο και ρύθμιζε τη ζωή του από την ώρα που θα γεννιόταν ως την ώρα που θα πέθαινε». Βλ. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, «Η οργάνωση του χώρου στον παραδοσιακό πολιτισμό», στο βιβλίο: *Λαογραφικά Μελετήματα*, εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1979, σ. 50. Ακόμη Κ. Δ. Καραβίδας, *Αγροτικά* (φωτογραφική ανατύπωση από την έκδοση του 1931), εκδ. Παπαζήση, Αθήνα 1978, σ. 414. Βασίλης Γ. Νιτσιάκος, *Παραδοσιακές κοινωνικές δομές*, εκδ. Οδυσσεάς, Αθήνα 1991, σ. 42. Γιώργος Δ. Κοντογιώργης, *Κοινωνική δυναμική και πολιτική αυτοδιοίκηση. Οι ελληνικές κοινότητες της Τουρκοκρατίας*, εκδ. Νέα Σύνορα, Αθήνα 1982.

4. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *ό.π.*, σ. 47.

5. Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, *Εξάρτηση και αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα (1830-1922)*, εκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1985. Βασίλης Καραποστόλης, *Η καταναλωτική συμπεριφορά στην ελληνική κοινωνία 1960-1975*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1984, σ. 115.

6. Πβ. Jonathan Baker, *The Rural-Urban Dichotomy in the Developing World. A Case Study from Northern Ethiopia*, Norwegian University Press 1986.

7. Fernand Braudel, *Η Μεσόγειος και ο Μεσογειακός κόσμος την εποχή του Φιλίππου Β' της Ισπανίας, Α' : Ο ρόλος του περιγύρου*, μετάφραση Κλαίρη Μητσούκη. Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991, σ. 384. Μιχάλης Γ. Μερκαλής, *Ελληνική Λαογραφία, Α' : Κοινωνική Συγκρότηση*, εκδ. Οδυσσεάς, Αθήνα 1984, σ. 44. Βαγγέλης Γρ. Αυδίκος, *Πρέβεζα 1945-1990. Όψεις της μεταβολής μιας επαρχιακής πόλης*, διδακτορική διατριβή, εκδ. δήμου Πρέβεζας, Αθήνα 1990, σσ. 34-35.

πει να προσθέσουμε και τα προβλήματα με τους Βουλγάρους⁸, που αποτελούσαν ενισχυτικό παράγοντα για την εσωστρέφεια της τοπικής κοινωνίας, που έδινε αγώνα εθνικής επιβίωσης.

Μπορούμε, λοιπόν, να ισχυριστούμε ότι η τοπική ιστορία⁹ αποτελεί τον κύριο παράγοντα διαμόρφωσης της τοπικής ταυτότητας ως τα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια. Η οικονομική και τεχνολογική καθυστέρηση της χώρας μας ανήγαγαν την τοπική ιστορία ως τον αποκλειστικό φορέα γνώσης¹⁰. Η οικογένεια με την αυστηρή ιεραρχική της δομή διοχετεύει ένα παραδοσιακό και σχεδόν αδιαφοροποίητο σύστημα αξιών¹¹ και προετοιμάζει τα νέα μέλη για τους ρόλους, που θα αναλάβουν στο κοινωνικοοικονομικό σύστημα. Οι μύθοι¹² και οι παροιμίες¹³, καθώς και τα μασάλια που λέγονταν στα νυχτέρια ή στις άλλες συγκεντρώσεις μεταβίβαζαν τα φιλοσοφικά συστήματα της παραδοσιακής κοινωνίας στα νέα μέλη. Οι προλήψεις και οι δεισιδαιμονίες ήταν ο κανόνας, που επέβαλε χωρίς αντιρρήσεις την υιοθέτηση συμπεριφορών. Οι διαβατήριες τελετές¹⁴ (γέννηση, γάμος, θάνατος, γιορτές, πανηγύρια) αποτελούσαν κοινές αναφορές για όλα τα μέλη της τοπικής κοινωνίας, που συμμετείχε σύσσωμη σ' αυτές τις διαδικασίες ανανεώνοντας τους δεσμούς, σφυρηλατώντας τη συνοχή της και αναπαράγοντας την ύπαρξή της.

Η μεταβίβαση της τοπικής ιστορίας ήταν βιωματική¹⁵. Πραγματοποι-

8. Δημ. Νομικός, *Η καταστροφή της Νιγρίτης*, εκδ. οίκος Γεωργίου Δ. Φέξη, εν Αθήναις 1914.

9. «Η ουσία της ιστορίας γι' αυτούς έγκειται στις προσωπικές εμπειρίες των παππούδων, των γονέων, των συγγενών και των γειτόνων». Rene Hirschon-Φιλιππάκη, «Μνήμη και ταυτότητα. Οι Μικρασιατίτες ταυτότητες της Κοκκινιάς», στο βιβλίο: Ε. Παπαταξιάρχης - Θ. Παραδέλλης (επιμέλεια), *Ανθρωπολογία και παρελθόν. Συμβολές στην κοινωνική ιστορία της νεότερης Ελλάδας*, εκδ. Αλεξάνδρεια, Αθήνα 1993, σ. 330.

10. Ν. Γ. Πολίτου, «Γνωστοί ποιηταί δημοτικών ασμάτων», *Λαογραφία*, Ε' (1916), σ. 494. Βάλτερ Πούνχερ, *Λαϊκό θέατρο στην Ελλάδα και στα Βαλκάνια*, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 1989, σσ. 16-17. Ακόμη, βλ. Γιάννης Κιωρτσάκης, *Το πρόβλημα της παράδοσης*, εκδ. Στιγμή, Αθήνα 1989. Προβ. Νόρα Σκουτέρη-Διδασκάλου, *Η τέχνη του λόγου στις παραδοσιακές κοινωνίες*, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Θεσσαλονίκη 1985.

11. «Η συρρακιώτικη οικογένεια ήταν αυστηρά πατριαρχική και τα μέλη της διαπαιδαγωγούνταν με τέτοιο τρόπο, ώστε να ρυθμίζουν τη ζωή τους με βάση την οικογένεια και να θεωρούν τις υποχρεώσεις τους προς αυτήν ως απαρασάλευτες». Β. Αυδίκος, *ό.π.*, σ. 346. Ελευθ. Π. Αλεξάκης, *Τα γένη και η οικογένεια στην παραδοσιακή κοινωνία της Μάνης*, Αθήναι 1980. Βασίλης Γ. Νιτσιάκος, *ό.π.*, σ. 98.

12. «Οι ιθαγενείς αυτές ιστορίες, με το θρησκευτικό και πολιτικό τους βάρος, κυρώνουν την ταυτότητα, αποτελούν συλλογικές αναπαραστάσεις». Ευθύμιος Παπαταξιάρχης, «Εισαγωγή», στο βιβλίο: Ε. Παπαταξιάρχης - Θ. Παραδέλλης, *ό.π.*, σ. 53. Ακόμη, βλ. William Bascom, «The Forms of Folklore: Prose Narratives», στο βιβλίο: Alan Dundes (εκδοτική επιμέλεια), *Sacred Narrative: Readings in the Theory of Myth*, University of California Press, Berkeley - Los Angeles - London 1984, σ. 9.

13. «Με την παροιμία ο άνθρωπος σχολιάζει, φιλοσοφεί, κρίνει», Μιχάλης Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία*, Γ': *Λαϊκή τέχνη*, εκδ. Οδυσσέας, Αθήνα 1992, σ. 33. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *Εισαγωγή στην Ελληνική Λαογραφία*, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1978, σ. 122.

14. Arnold van Gennep, *The Rites of Passage*, London 1960. Έντιμον Ρ. Λιτς, *Πολιτισμός και επικοινωνία, Η λογική της διαπλοκής των συμβόλων*, εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα 1993, 121-124.

15. Βλ. Βαγγέλης Γρ. Αυδίκος, «Παραδοσιακός χορός και χορευτικοί όμιλοι», άρθρο που περιλαμβάνεται στο υπό έκδοση τόμο με τα πρακτικά από το *Διήμερο για το λαϊκό πολιτισμό*,

ούνταν στους χώρους τέλεσης των διάφορων τελετουργιών. Οι νέοι μάθαιναν να χορεύουν¹⁶ και να τραγουδούν τα παραδοσιακά τραγούδια στους γάμους και στα βαφτίσια. Η εκπαίδευση ήταν βιωματική. Έτσι, η ταυτότητα της τοπικής κοινωνίας είχε όλα τα χαρακτηριστικά της ιδιαιτερότητας στο τοπικό ιδίωμα, στα ήθη και έθιμα, στα τραγούδια, στις τελετουργίες, στις οικονομικές δραστηριότητες, στις ενδυμασίες, στη διατροφή. Το παρελθόν ήταν παρόν¹⁷ και προετοιμάζε το μέλλον. Η τοπική ιστορία αποτελούσε το συνεκτικό ιστό της τοπικής κοινωνίας.

Η σχέση με την ευρύτερη εθνική οντότητα ήταν χαλαρή¹⁸. Η επικοινωνία γινόταν μέσα από το δάσκαλο, το νοματάρχη και τον παπά, που εκπροσωπούσαν την κεντρική εξουσία. Αυτοί συνδέαν την τοπική κοινωνία με το εθνικό όλον και διοχέτευαν την έννοια της «συνέχειας»¹⁹ στην ιστορική πορεία του ευρύτερου ελλαδικού χώρου, που προσπαθούσε να δέσει το νήμα της νεότερης Ελλάδας με την αρχαιοελληνική ρίζα του. Στα πλαίσια αυτά παραβλέφθηκε η τοπική ιστορία ως όλον. Αντιμετωπίστηκε η τοπική κοινωνία ως χώρος, που διέσωξε αποδείξεις για τη «συνέχεια». Η κίνηση αυτή ασφαλώς δεν είναι καταδικαστέα, ιδίως αν λάβουμε υπόψη το δεδομένο ιστορικό πλαίσιο. Η παρατήρηση γίνεται, γιατί η τάση αυτή ώθησε σ' έναν τρόπο σκέψης και αντιμετώπισης της τοπικής κοινωνίας ως όλου. Έτσι, μπορούμε να σημειώσουμε δυο παράλληλες ιστορίες και δυο παράλληλες κοινωνίες. Από τη μια βρίσκεται το επίσημο ελληνικό κράτος με την επίσημη ιστορία του, που στοχεύει στην απόδειξη της ελληνικότητας των Ελλήνων και από την άλλη η τοπική κοινωνία που ακολουθεί τους απαρασάλευτους ρυθμούς της, με όλες τις ιδιομορφίες που συνιστούν την τοπική της ιστορία. Διεμβολίζεται από την επίσημη ιστορία στα πλαίσια της εκπαιδευτικής διαδικασίας από τους δασκάλους και από τις εφημερίδες²⁰, που αρχίζουν να εκδίδονται από την απελευθέρωση και μετά, ιδίως στη διάρκεια του Μεσοπολέμου.

Η μεγάλη, όμως, διάσταση ανάμεσα στην τοπική ιστορία και την τοπική κοινωνία σημειώθηκε μεταπολεμικά, ιδίως από τη δεκαετία του 1960 και ύστερα, όταν παρατηρήθηκε το φαινόμενο της μαζικής μετανάστευσης²¹, είτε

που έγινε στην Κόνιτσα το Μάιο του 1993.

16. Βλ. το αφιέρωμα: Ρένα Λουτζάκη (εκδοτική επιμέλεια), «Ο χορός στην Ελλάδα», *Εθνογραφικά*, 8 (1992).

17. «Στην προβιομηχανική κοινωνία μας ο χρόνος βιώνεται κυρίως ως παρόν, ως μια κυκλική και αμετάβλητη και καθησυχαστική, επανάληψη του χθες, του "από ανέκαθεν"». Στ. Παπαδόπουλος, «Ο χρόνος στην παραδοσιακή κοινωνία», *Σύγχρονα Θέματα*, 35-36-37 (1988), σ. 239.

18. Από τους ειδικούς χαρακτηρίζεται ως περιθωριοποίηση της αγροτικής υπαίθρου. Βλ. Νίκος Μουζέλης, *Νεοελληνική κοινωνία. Όψεις υπανάπτυξης*, εκδ. Εξάντας, Αθήνα 1978.

19. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Η θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας, Αθήνα (1978), σ. 25. Μ. Γ. Μερακλής, «Θέσεις για τη Λαογραφία», *Διαβάζω*, 245 (1990), σ. 17.

20. Για το ρόλο της εφημερίδας στην εισαγωγή αστικών τρόπων σκέψης βλ. Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος, *Η ταυτότητα της περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο. Το παράδειγμα της Ηπείρου*, εκδ. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1993. Ακόμη, βλ. Μηνάς Αλ. Αλεξιάδης, «Η έντυπη λαϊκή ποίηση στην Κάρπαθο. Μορφή-λειτουργία-σημασία», *Δωδώνη* (Επιστημονική Επετηρίδα της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων), ΙΒ' (1983), σσ. 347-403.

21. Μ. Γ. Μερακλής, *Ο σύγχρονος ελληνικός λαϊκός πολιτισμός*, Καλλιτεχνικό Πνευμα-

στο εξωτερικό, είτε στα μεγάλα αστικά κέντρα, ή ως αποτέλεσμα της βαθμιαίας εξάλειψης του αναλφαβητισμού και της αύξησης αποφοίτων Δευτεροβάθμιας και πτυχιούχων Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης²². Ο αγροτικός χώρος και ο περιφερειακός χώρος γενικότερα υπέστησαν οικονομικές και κοινωνικές ανατροπές²³, που άλλαξαν τη φυσιογνωμία του. Ερήμωσαν τα χωριά²⁴ και λιγότερο οι επαρχιακές πόλεις. Εγκαταλείφθηκε η γεωργική και κτηνοτροφική δραστηριότητα²⁵. Η τεχνολογία στην παραγωγή και οι νοοτροπίες, που έφεραν οι μετανάστες, τα σπουδαγμένα παιδιά, ή τα ραδιοτηλεοπτικά μέσα ενημέρωσης μετέβαλαν τη δομή της οικογένειας και τον τρόπο διάθεσης του ελεύθερου χρόνου²⁶. Το χειρότερο απ' όλα ήταν το γεγονός, ότι συνολικά ο πολιτισμός της αγροτικής και επαρχιακής Ελλάδας θεωρήθηκε κατώτερος και οι ίδιοι βλαστοί αυτής της Ελλάδας προσπαθούσαν να απαλλαγούν από το «στίγμα»²⁷ αυτό, υιοθετώντας άκριτα πολιτισμικές συμπεριφορές που εξέπεμπαν το νέο.

Σ' αυτό το πλαίσιο, λοιπόν, ήταν απολύτως φυσικό να υποχωρήσει η τοπική ιστορία. Οι παλπούδες και οι γιαγιάδες ως φορείς της τοπικής ιστορίας ένοιωθαν ανενεργοί. Εξάλλου, σε πολλές περιπτώσεις δεν υπήρχαν νέοι στα χωριά²⁸. Στις μικρές πόλεις αναζητούσαν άλλες μορφές ψυχαγωγίας και κανόνες συμπεριφοράς. Οι χοροί και τα πανηγύρια σταμάτησαν, οι μπάλιοι του χειμώνα δε γίνονταν, τα σπεροκαθίσματα δε συγκέντρωναν ακροατήριο. Η τοπική ιστορία θεωρήθηκε ως στοιχείο ασφυξίας και συντήρησης. Η διαμόρφωση της ταυτότητας γινόταν από τη δημόσια εκπαίδευση²⁹ με το ενιαίο

τικό Κέντρο «Ωρα», Αθήνα 1987, σ. 55.

22. Βασίλης Καραποστόλης, *ό.π.*, σ. 108

23. Βλ. τα άρθρα των Guy Burgel, «Επάνοδος στην αγροτική Ελλάδα», σσ. 29-43 και Emile Kolodny, «Νεοκαισάρεια (Πιερίας): Παράδειγμα μαζικής μετανάστευσης από ένα χωριό της Δυτικής Μακεδονίας προς την Ομοσπονδιακή Γερμανία», σσ. 45-73, στο βιβλίο: Στάθης Δαμιανάκος (εισαγωγή-επιμέλεια), *Διαδικασίες κοινωνικού μετασχηματισμού στην αγροτική Ελλάδα*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1987.

24. Colette Piauxt, «Η βίωση της απουσίας στο χωριό: το Εδώ, ανάμεσα στο Άλλού και στο Άλλοτε», στο βιβλίο: Στάθης Δαμιανάκος (εισαγωγή-επιμέλεια), *Διαδικασίες κοινωνικού μετασχηματισμού στην αγροτική Ελλάδα*, *ό.π.*, σσ. 399-424.

25. Δημήτρης Ελ. Ράπτης, *Το Καναλάκι της Πρέβεζας. Μεταβολές στην πολιτισμική συμπεριφορά των κατοίκων μιας Ηπειρωτικής κοινότητας στην εικοσαετία 1965-1985*, διδακτορική διατριβή, Γιάννινα 1991, σσ. 62-71. Πρβ. Χαράλαμπος Π. Κασίμης, «Τίποτα δεν έχει αλλάξει και τίποτα δεν είναι όπως παλιά. Πολυαπασχόληση και οικογενειακή γεωργία στη σύγχρονη αγροτική κοινότητα», στο βιβλίο: *Η ελληνική κοινότητα, πρακτικά επιστημονικής ημερίδας*, Δωδώνη, Μέρος Τρίτο, παράρτημα αριθμ. 50 (Επιστημονική Επετηρίδα του Τμήματος Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων), σσ. 35-47.

26. Γρηγόρης Γυζιέλης - Ρωζάνη Κουταντζόγλου - Αφροδίτη Τεπερογλου - Βασίλης Φίλιας, *Παράδοση και νεωτερικότητα στις πολιτιστικές δραστηριότητες της ελληνικής οικογένειας: μεταβαλλόμενα σχήματα*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1984, σσ. 71-99.

27. Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος, «Η κοινότητα στον αστικό χώρο. Αντιστάσεις και λειτουργίες. Η περίπτωση των Συρρακιωτών της Πρέβεζας», στο βιβλίο: *Η Ελληνική κοινότητα*, Πρακτικά επιστημονικής ημερίδας, *ό.π.*, σ. 59.

28. Βλ. τις ενδιαφέρουσες απόψεις της Colette Piauxt, *ό.π.*, σσ. 399-400.

29. Βλ. Sidney W. Mintz (εισαγωγή-επιμέλεια), *History, Evolution and the Concept of Culture. Selected Papers by Alexander Lesser*, Cambridge University Press, London 1985, σ. 146. Carole Hill, «Adaption in Public and Private Behavior of Ethnic Groups in an American Urban Set-

γλωσσικό όργανο, καθώς και από το ραδιόφωνο και τα περιοδικά.

Άρχισε, συνεπώς, να διαμορφώνεται μια ομοιόμορφη ταυτότητα με πανελλαδικό χαρακτήρα. Οι πανελλήνιας εμβέλειας φορείς αγνοούσαν ή υποτιμούσαν την τοπική ιδιαιτερότητα³⁰. Μόνο κάποιες περιθωριακές μουσικές εκπομπές³¹ απευθύνονταν μ' ένα όχι πάντα επιτυχή τρόπο στους νοσταλγούς του λαϊκού πολιτισμού. Ο κοσμοπολιτισμός και ο πολιτισμός του αστικού κέντρου, ο πολιτισμός της πολυκατοικίας³² και της ατομικής εσωστρέφειας εξέφρασε στο καθημερινό επίπεδο την απέχθειά του με το χαρακτηρισμό «βλάχος», που απευθυνόταν στον εκτός μεγαλούπολης πολιτισμό και τους φορείς του.

Η κατάσταση, ωστόσο, άρχισε να μεταβάλλεται από τη δεκαετία του 1970 κι ύστερα, ιδίως εκ των έndon. Ο ισοπεδωτικός χαρακτήρας του αστικού κέντρου³³ και η απόσταση από τη γενέτειρα προκάλεσαν την ανάγκη της διάσωσης και αξιοποίησης³⁴ στοιχείων του λαϊκού πολιτισμού. Εγγράμματοι απόγονοι της επαρχιακής Ελλάδας ανέλαβαν τη διάσωση στοιχείων της τοπικής ιστορίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί ο Νιγηριτίνος εκπαιδευτικός Ενάγγελος Παπαθανασίου, που συνέγραψε την «Ιστορία της Νιγηρίτης και της επαρχίας Βισαλτίας» το 1970. Παραθέτω μέρος του προλόγου, όπου ο συγγραφέας διευκρινίζει τους στόχους του πονήματός του: (...). *Το καθολικόν αίτημα του συνόλου της περιοχής πληθυσμού περί συγγραφής ενός έργου, το οποίο θα επιλοδόξει να παρουσιάση ανάγλυφα και όσον το δυνατόν πλησιεστέραν προς την αλήθειαν την ιστορίαν, τον πολιτισμόν και την δράσιν των κατοίκων της περιοχής αυτής, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερον, αλλά και που θα είχε βασικόν σκοπόν την διάσωσιν αξιολόγων ιστορικών, πολιτιστικών και λαογραφικών γνώσεων, ήταν αποφασιστικής σημασίας δια την ανάληψιν της πρωτοβουλίας αυτής.*

Με τον σκοπόν, που ανέφερα ανωτέρω, συμπίπτει αφ' ενός μεν η προσπάθειά μου να συντελέσω εις την γνωριμίαν των κατοίκων με το παρελθόν

ting», *Urban Anthropology*, 4:1 (1975), σ. 338. Πρβ. Michael J. Piore, *Birds of Passage. Migrant Labor and Industrial Societies*, Cambridge University Press, Cambridge - London - New York - Melbourne 1979.

30. Άλκη Κυριακίδου-Νέστορος, *Η θεωρία της Ελληνικής Λαογραφίας*, ό.π., σ. 25.

31. Βλ. Άλκης Ράφτης, «Η δημοτική μουσική στο ραδιόφωνο», εφ. *Παράδοση* (Διμηνιαία έκδοση του Ελληνικού Τμήματος της Διεθνούς Οργάνωσης Λαϊκής Τέχνης), α. φύλλου 9, σ. 1 και α. φύλλου 10, σ. 3. Λάμπρος Λιάβας, «Η ελληνική παραδοσιακή μουσική», εφ. *Παράδοση*, α. φύλλου 8, σσ. 10-11.

32. Σ. Κονταράτος - Δ. Φατούρος, «Αρχιτεκτονική ταυτότητα. Προβλήματα του ελληνικού χώρου», *Δελτίο της Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας*, 4β (1980), σσ. 30-56.

33. Βλ. Μιχάλης Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία, Α': Κοινωνική Συγκρότηση*, ό.π., σ. 28-30. Μιχάλης Γ. Μερακλής, «Ο άνθρωπος της πόλεως», *Λαογραφία*, 29 (1974), σσ. 71-83 (=Λαογραφικά Ζητήματα, εκδ. Χ. Μπούρας, Αθήνα 1988, σσ. 65-82). Ακόμη, βλ. Δημήτριος Σ. Λουκάτος, *Σύγχρονα Λαογραφικά (Folklorica Contemporanea)*, Αθήνα 1963.

34. Για το θέμα αυτό βλ. Α. Κυριακίδου-Νέστορος - Μ. Μερακλής, «"Οι ρίζες μας": έλεγχος ενός κοινού τόπου της νεοελληνικής ιδεολογίας», *Δελτίο της Εταιρείας Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας*, 4β (1980), σσ. 57-70. Νόρα Σκουτέρη-Διδασκάλου, «Η παράδοση της "παράδοσης". Από τον καθημερινό στον επιστημονικό λόγο», στο βιβλίο: Γιάννης Χατζηγάγας (εκδοτική επιμέλεια), *Αρχιτεκτονική και παράδοση*, Θεσσαλονίκη 1982, σσ. 17-39.

και να καταδείξω την ελληνικότητα αυτών απ' ανέκαθεν και απ' ετέρου η επιθυμία μου να αποτελέση αντικείμενο της ενασχολήσεώς μου η προγονική αρετή, πράγμα που θεωρώ ότι είναι δια τον Έλληνα χρέος³⁵.

Το συγγραφέα εξώθησαν στη συγγραφή οι κάτοικοι της περιοχής, προφανώς οι μεγαλύτερης ηλικίας, που βίωσαν την τοπική ιστορία κι ένιωθαν τον κίνδυνο της εξαφάνισης των στοιχείων του παρελθόντος. Οι νέοι ήταν απόντες από την προσπάθεια αυτή. Η περιρρέουσα ατμόσφαιρα δε βοηθούσε στην κατανόηση της αναγκαιότητας. Όσοι ασχολούνταν με τα ζητήματα αυτά αντιμετωνίζονταν ως περιέργοι «γέροι», που ομφαλοσκοπούν.

Το μεγαλύτερο μέρος από τους ενασχολούμενους με την τοπική ιστορία ήταν εκπαιδευτικοί της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης, που είχαν παρακολουθήσει μαθήματα ιστορίας και λαογραφίας στα Πανεπιστήμια και τις Ακαδημίες. Πρέπει, στο σημείο, αυτό να υπογραμμίσω τον ιδιαίτερο ζήλο των δασκάλων, που είχαν ακούσει τους λαογράφους στις μετεκπαιδεύσεις τους και ιδίως το Γεώργιο Μέγα³⁶. Η ιδιομορφία μάλιστα του επαγγέλματός τους με το αυξημένο κύρος στα πρώτα μεταπολεμικά χρόνια και την αναγκαστική παραμονή τους στα χωριά που υπηρετούσαν, τους οδήγησε στη συλλογή πλούσιου πρωτογενούς υλικού της τοπικής ιστορίας.

Τα έργα³⁷ τους αφορούσαν την ιστορία του τόπου και τα ήθη και έθιμα της περιοχής. Αξιοπαρατήρητο είναι, ότι σχεδόν όλοι κάνουν αναφορά ή επιδιώκουν να στοιχειοθετήσουν τη διαχρονική ιστορική παρουσία του τόπου, από την αρχαιότητα ως σήμερα³⁸. Αν για τον Παπαθανασίου αυτή η διαδικασία, που καλύπτει το συντριπτικά μεγαλύτερο μέρος του έργου του, στοχεύει στο να καταδείξει την ελληνικότητα της περιοχής, για τους άλλους οι λόγοι είναι άλλοι. Για τον Παπαθανασίου και άλλους ιστορικούς και λαογράφους του τοπικού πολιτισμού της ευαίσθητης Μακεδονίας και Θράκης υπάρχει η ορατή αμφισβήτηση της ελληνικότητας της περιοχής ως και σήμερα. Η ανάδειξη της συνέχειας εξυπηρετεί την ενίσχυση της τοπικής και εθνικής ταυτότητας απέναντι στις διεκδικήσεις των γειτόνων και των άσπονδων φίλων.

Τα παραπάνω αποτελούν τη μια διάσταση του θέματος. Υπάρχει όμως και μια άλλη λειτουργία. *Η χώρα της αρχαίας Βισαλτίας (...) ανέπτυξε αξιόλογο πολιτισμόν και ιδιαιτέραν πολιτικήν φυσιογνωμίαν (...). Αλλά και εις την νεωτέραν ιστορίαν του έθνους η Νιγρίτα και η περιοχή διεδραμάτισαν σπουδαίον ρόλον και εις τον ειρηνικόν στίβον επέτυχον σημαντικάς πνευμα-*

35. Ευάγγελος Δ. Παπαθανασίου, *Ιστορία της Νιγρίτης και της επαρχίας Βισαλτίας*, Νιγρίτα 1970, σ. 5.

36. «Διδάσκων από μακρού τους εν τω Πανεπιστημίω μετεκπαιδευομένους δημοδιδασκάλους το μάθημα της Λαογραφίας διηκρίβωσα το ιδιαίτερον ενδιαφέρον, με το οποίον παρηκολούθουν την διδασκαλίαν μου». Γ. Α. Μέγας, *Εισαγωγή εις την Λαογραφίαν*, Αθήνα 1967, σ. 4.

37. Stathis Damianakos, «Rural Community Studies in Greece», στο βιβλίο: *Rural Community Studies in Europe*, Pergamon Press (European Coordination Centre for Research and Documentation in Social Sciences), 3 (1985), σ. 84. Τονίζεται η πυκνή συχνότητα έκδοσης τοπικών μονογραφιών από καταγομένους από μια περιοχή, που στη δεκαετία του 1960 εκδίδονταν 60 κάθε χρόνο.

38. Για το θέμα αυτό βλ. το Μέρος Β' στο βιβλίο: Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος, *Η ταυτότητα της περιφέρειας στο Μεσοπόλεμο. Το παράδειγμα της Ηπείρου*, ό.π.

τικός πολιτιστικός, πνευματικός και ηθικός κατακτήσεις³⁹, παρατηρεί ο Παπαθανασίου.

Στο απόσπασμα αυτό, όπως και στις προθέσεις πολλών έργων για την τοπική ιστορία, υποκρύπτεται η διάθεση ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας, της τοπικής αυτογνωσίας, για την ισότιμη συμμετοχή στα πλαίσια της εθνικής ταυτότητας⁴⁰. Η απόδειξη της σχέσης με την αρχαία Ελλάδα αποτελούσε επαρκή λόγο να σεμνύνονται οι κάτοικοι ενός τόπου, να αποκρούσουν τον απεχθή χαρακτηρισμό του «βλάχου» και να διεκδικήσουν ή και να απαιτήσουν τη στοργή της κεντρικής εξουσίας.

Εξάλλου, στη δεκαετία του 1950 ιδρύθηκαν οι πρώτοι εθνοτοπικοί σύλλογοι⁴¹ στα αστικά κέντρα με σκοπό να συσφίξουν τις σχέσεις των ατόμων με κοινή καταγωγή και να βοηθήσουν τη γενέτειρά τους⁴². Αυξάνεται ο ρυθμός δημιουργίας στη δεκαετία του 1970. Συστήνονται χορευτικά συγκροτήματα και στις αρχές της δεκαετίας του 1980 εντείνεται η τάση για διακοπές στο χωριό και την πόλη καταγωγής, επιδιόρθωση του πατρικού ή και αγορά νέου σπιτιού. Ο κάτοικος του ελληνικού αστικού κέντρου, ιδίως του μεγάλου, νιώθει την ανάγκη της αναφοράς σε μικροσύνολα, της αναζήτησης της ταυτότητάς του στο παρελθόν. Ο πολιτισμός της πολυκατοικίας συμπιέζει εξουθενωτικά και αναζητούνται οι ρίζες. Έτσι, επιστρέφει στον τόπο καταγωγής⁴³. Έχει ανάγκη από τελετουργίες, για να εμπλουτίσει τη μονότονη ζωή του και να ανακουφισθεί. Το αστικό κέντρο με τους γρήγορους ρυθμούς δεν προσφέρει αυτές τις τελετουργίες. Το άτομο υφίσταται μια συνεχή εξουθένωση, της οποίας ακραία έκφραση είναι η ταχυβολία των Δελτίων Ειδήσεων της ιδιωτικής τηλεόρασης.

Το ξαπόσταμα και την ποικιλία τη βρίσκει στις ξεχασμένες ψηφίδες του παραδοσιακού πολιτισμού. Δημιουργεί χορευτικά συγκροτήματα, αγοράζει είδη φολκλορικά για το αστικό του σπίτι, φτιάχνει μπάσια και δωμάτια παραδοσιακά οργανωμένα⁴⁴. Ταυτόχρονα, εκδίδει ημερολόγια με εικόνες της τοπικής ιστορίας αλλά και συμβάλλει στην αναβίωση⁴⁵ μορφών της παρα-

39. Ευάγγελος Δ. Παπαθανασίου, *ό.π.*, σ. 6.

40. Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος, *ό.π.*

41. Μ. Γ. Μερακλής, «Πολιτιστικά», *Επιστημονική Σκέψη*, 8 (1982), σ. 19.

42. Για το ρόλο των συλλόγων βλ. H. Vermeulen, «Urban Research in Greece», στο βιβλίο: *Urban Life in Mediterranean Europe: Anthropological Perspectives*, M. Kenny, D. Kertzer (εισαγωγή-επιμέλεια), Urbana-Chicago-London 1983, σ. 125. V. Talai, «Mobilization and Diffuse Ethnic Organization: The London Armenian Community», *Urban Anthropology*, 13 (1984), σσ. 197-216.

43. Για την ανάγκη αυτή βλ. Ευάγγελος Γρ. Αυδίκος, «Η κοινότητα στον αστικό χώρο», *ό.π.*, σ. 62.

44. «Τα σύμβολα του λαϊκού πολιτισμού, προπάντων τα αντικείμενα λαϊκής τέχνης, συλλέγονται και τοποθετούνται στο αστικό σαλόνι, ως σουβενίρ μιας χαμένης αφέλειας, η οποία έχει βέβαια και κάτι το συμπαθητικό ή και αγνό, ενός χαμένου εξωτισμού, ενώ είναι γνωστό ότι κανένας από τους αστούς δεν είναι διατεθειμένος να θυσιάσει τις σύγχρονες ανέσεις του για χάρη μιας οποιασδήποτε «επιστροφής»». Α. Κυριακίδου - Μ. Μερακλής, *ό.π.*, σ. 69.

45. Για την αναβίωση βλ. Μιχάλης Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία, Γ': Λαϊκή τέχνη*, *ό.π.*, σ. 16. Το φαινόμενο αυτό εντάσσεται στο κίνημα του φολκλορισμού. Γι' αυτό βλ. Μ. Γ. Μερακλής, «Τι είναι ο Folklorismus», *Λαογραφία*, 28 (1972), σσ. 27-38 (= Λαογραφικά Ζητήματα, εκδ. Χ. Μπούρα, Αθήνα 1989, σσ. 109-125. Ακόμη, βλ. Hans Moser, «Vom Folklorismus in unserer

δοσιακής ζωής, όπως είναι οι γάμοι⁴⁶, τα ρογκατσάρια⁴⁷ και ο μπέης⁴⁸, η γερακίνα.

Η τοπική ιστορία, συνεπώς, ανακαλύπτεται ή μάλλον επανέρχεται στην επικαιρότητα ως ένας χώρος, που μπορεί να τροφοδοτήσει την ταυτότητα του κατοίκου της σύγχρονης πόλης, που αναζητά ένα αντίβαρο στην ισοπεδωτική ταυτότητα που καλλιεργεί το αστικό κέντρο. Αντιλαμβάνεται τη σημασία ανάληψης πρωτοβουλιών, που θα ενισχύουν τη διάσωση αξιών της παραδοσιακής ζωής. Πρόκειται γι' αυτό που ο Παπαθανασίου ονομάζει «προγονική αρετή». Πρόκειται για τη χαμένη «αθωότητα», με όλη τη σχετικότητα της έννοιας, της παραδοσιακής κοινωνίας: για την αλληλεγγύη, την αντιδικία αλλά και τη συμπαράσταση στη χαρά και στη λύπη, τη χαρά για τη ζωή και την αγωνιστική διάθεση, τη συλλογικότητα, την αίσθηση του ανήκειν σε μια εποχή έντονα ατομικιστική, που οι νέοι αποτελούν τα πιο εύκολα θύματά της με τις σύγχρονες μάστιγες των ναρκωτικών και άλλων. Οι κάτοικοι του σύγχρονου αστικού κέντρου αναζητούν τη συντροφικότητα και την ανθρωπιά γι' αυτούς και τα παιδιά τους στην τοπική ιστορία.

Στη δεκαετία του 1980 και μετέπειτα αναλαμβάνει πρωταγωνιστικό ρόλο η τοπική κοινωνία. Ως τότε οι σύλλογοι και οι αδελφότητες των αστικών κέντρων είχαν την πρωτοβουλία. Στη συνέχεια οι δήμοι⁴⁹ και οι κοινότητες ηγούνται στην προσπάθεια αξιοποίησης της τοπικής ιστορίας για την ανάπτυξη της περιοχής τους. Αναδεικνύονται ως δήμαρχοι άτομα νέα αλλά ταυτόχρονα αλλάζει και νομοθετικά η αντίληψη για το ρόλο των Ο.Τ.Α.⁵⁰ μόνο ως φορέων έκδοσης πιστοποιητικών και συγκομιδής των απορριμμάτων.

Οι δήμαρχοι και οι κοινοτάρχες χρησιμοποιούν την ιστορία πολυεπίπεδα: 1. Προχωρούν σε μετονομασίες οδών ή σε ονομασίες νέων με ονόματα που αντλούνται από την τοπική ιστορία. 2. Αναβιώνουν διάφορες τοπικές εκδηλώσεις. Αναφέρουμε χαρακτηριστικά τις καρναβαλιστικές εκδηλώσεις, τη γιορτή της Μπάμπως ή τη διοργάνωση γιορτών για προϊόντα της περιοχής, όπως γιορτή σαρδέλας, κρασιού, τσίπουρου, ούζου, πατάτας, κτλ. 3. Ίδρυση μουσείων. 4. Ίδρυση βιβλιοθηκών. 5. Προστασία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς. 6. Αθλητικοί αγώνες. 7. Διοργάνωση συνεδρίων.

Η τοπική αυτοδιοίκηση ως βασικός εκφραστής της τοπικής κοινωνίας αντιλαμβάνεται τη σημασία της τοπικής ιστορίας ως κατεξοχήν κατάλληλο πεδίο για την άντληση στοιχείων, που συμβάλλουν στην αναβάθμιση του θεσμού και στην ισχυροποίηση της τοπικής αυτογνωσίας⁵¹. Αυτός είναι ο ρόλος

Zeit», *Zeitschrift für Volkskunde*, 58 (1964), σσ. 177-209.

46. Γ. Α. Μέγας, «Ο βλάχικος γάμος των Θηβών», *Λαογραφία*, ΙΖ (1958), σσ. 637-638.

47. Κ. Β. Σπανός, «Τα ρογκατσάρια. Ένα λησμονημένο έθιμο της Δεσακάτης», *Μακεδονική Ζωή*, 68 (1972), σ. 21.

48. Πασχάλης Κοντός, *Ο Μπέης. Ιστορικό-λαογραφικό έθιμο Διδυμοτείχου*, Λαογραφικός Σύλλογος «Μπέης» Διδυμοτείχου, Διδυμότειχο 1989.

49. Μ. Γ. Μερακλής, *Ελληνική Λαογραφία, Α'*: Κοινωνική Συγκρότηση, ό.π., σσ. 89-90.

50. Βλ. πρόχειρα το τεύχος 2:80 (1992) του περιοδικού *Τοπική Αυτοδιοίκηση*.

51. Charles Stewart, «Ηγεμονισμός ή ορθολογισμός; Η θέση του υπερφυσικού στη σύγχρονη Ελλάδα», στο βιβλίο: Ε. Παπαταξιάρχης - Θ. Παραδέλλης (επιμέλεια), *Ανθρωπολογία και παρελθόν*, ό.π., σσ. 177-178.

των συνεδρίων, που ασχολούνται με την τοπική οικονομία και τη διερεύνηση της φυσιογνωμίας και των δυνατοτήτων της περιοχής. Τέτοια συνέδρια, ημερίδες ή μονογραφίες προσφέρουν υλικό για την κατανόηση των προβλημάτων της περιοχής και το σχεδιασμό του μέλλοντος.

Στα πλαίσια αυτά, είναι αναγκαίο να προσελκύσει την προσοχή παρομοίων μελλοντικών συνεδρίων η οικονομική και κοινωνική φυσιογνωμία της περιοχής, της Νιγρίτας στη συγκεκριμένη περίπτωση. Το ενδιαφέρον αυτό μπορεί να εκφραστεί με δυο τρόπους: α) Μελέτη όλων των όψεων της οικονομικής, κοινωνικής, πολιτισμικής, αρχιτεκτονικής φυσιογνωμίας της περιοχής, ιδίως όπως οργανώνεται από τη βασική οικονομική δραστηριότητα, την καπνοκαλλιέργεια. β) Δημιουργία μουσείου και αρχείου τοπικής ιστορίας. Εξειδικεύοντας την πρόταση, θα μπορούσε να προγραμματισθεί η ίδρυση μουσείου καπνού. Είναι κάτι που λείπει και η Νιγρίτα έχει τις προϋποθέσεις να το αποκτήσει.

Η τοπική αυτοδιοίκηση όμως συναντάται με την τοπική ιστορία και στα πλαίσια των αλλαγών, που επέβαλαν τα νέα δεδομένα της μεταπολιτευτικής περιόδου. Η ανάπτυξη του τουρισμού και η έκρηξη στα τηλεοπτικά μέσα ενημέρωσης κατέστησαν την ανάδειξη τοπικών ιστορικών ιδιαιτεροτήτων και τη διοργάνωση πολιτιστικών εκδηλώσεων με τη μορφή φεστιβάλ ως αιχμή του δόρατος για την προσέλκυση τουριστών. Στο σχήμα αυτό εντάσσονται και τα «Γερακίनिया», όπως και η διεκδίκηση του ομώνυμου τραγουδιού από τη Νιγρίτα, πέρα από το ότι αποτελεί πράξη ενίσχυσης της τοπικής ταυτότητας στα πλαίσια της εθνικής ολότητας, όπως σημείωνε και ο Αστέριος Θηλυκός: *...Αμέτρητοι ήσαν εκείνοι που θέλησαν να μας το κάνουν δικό τους, είτε από φιλοδοξία και μεγαλείο βέβαια, αλλά περισσότερο από εθνική τους υπερηφάνεια*⁵².

Ολοκληρώνοντας, μπορούμε να πούμε ότι η τοπική ιστορία επανήλθε στην επικαιρότητα. Χρησιμοποιείται για την ενίσχυση της τοπικής ταυτότητας. Υπάρχουν πολλά περιθώρια για αποτελεσματικότερη χρήση. Όμως πιστεύουμε ότι απομένει να πάρει τη θέση της η τοπική ιστορία⁵³ και στα αναλυτικά προγράμματα των σχολείων.

52. Αστέριος Ι. Θηλυκός, «Η Νιγρίτα και το τραγούδι Η Γερακίνα», *Σερραϊκά Χρονικά*, 2 (1957), σ. 194.

53. Έχουμε την ελπίδα ότι ο υφυπουργός Παιδείας θα υλοποιήσει την εξαγγελία που έκανε στο χαιρετισμό του στο Συνέδριο της Νιγρίτας για την εισαγωγή του μαθήματος της τοπικής ιστορίας στα αναλυτικά προγράμματα της εκπαίδευσης.